

Redactionele bijdrage: beschouwing op 'Handboek UAV, heden en toekomst'

Publicatiedatum: 17-06-2025

Op 4 juni 2025 is het 'Handboek UAV, heden verleden en toekomst' (hierna: het Handboek) van de hand van Monika Chao-Duivis symbolisch aangeboden aan de bouwrechtgemeenschap. Tijdens deze feestelijke bijeenkomst heeft Wim Heijltjes, al decennia advocaat met heel veel ervaring met de UAV, het belang van de UAV en een aantal in het oog springende onderwerpen uit het Handboek besproken. In deze redactionele bijdrage vindt u de integrale tekst van deze voordracht.

Wim Heijltjes ging tijdens zijn voordracht terug naar de historie en basis van de UAV en gaf daarnaast een korte toelichting op de UAV als bouwmodel. Omdat niet alle geïnteresseerden in de gelegenheid waren bij de boekpresentatie aanwezig te zijn hierbij de integrale tekst van deze voordracht.

'Algemeen

De UAV als set van algemene voorwaarden voor de uitvoering van bouwprojecten zijn – binnen ons rechtsgebied het bouwrecht – allereerste bekend. De UAV zijn een mastodont in het bouwrecht. Robuust en – qua principes en beschrijving – al decennia oud. Ik neem u mee naar de basis waarin de UAV hun wortel vinden. Die is tweërlei:

- de schriftelijke historie, de groei van dit model vanuit eerdere regelingen sinds ruim 200 jaar
- en als de meest beproefde en meest praktische werkwijze om een project in de bouw tot stand te brengen.

Voor dat ik daar op in ga wil ik echter Monika Chao van harte feliciteren met dit [Handboek](#) als Magnum Opus. Zij heeft zich op niet aflatende wijze – gedurende heel veel jaren – ingespannen om de UAV tot op het kleinst mogelijke detail te analyseren aan de hand van een gigantische hoeveelheid literatuur en uitspraken van rechters en van de Raad van Arbitrage in bouwgeschillen.

De totstandkoming van dit standaardwerk verdient een feest als dit en het in de schijnwerper zetten van Monika. Het boek biedt een ongekennde versterking en verdieping van het bouwrecht in zijn meest voorkomende vorm. Dit werk mag in geen enkele organisatie in de bouw én ook niet bij adviseurs ontbreken.

Historisch

De geschreven geschiedenis van het bouwrecht begint, zoals we allen weten, met *de Codex Hammurabi* uit Mesopotamië uit ca. 1755 voor Christus. In die artikelen ging het er bepaald nog niet verfijnd aan toe.

Koning Hammurabi was een soort Trump avant la lettre. Stort het huis in en de eigenaar komt daarin om dan zal de aannemer gedood worden. En als de zoon van de eigenaar de instorting niet overleeft dan wordt de zoon van de aannemer ter dood gebracht.

Voor zover mij bekend is er uit die tijd geen rechtspraak of literatuur over de uitleg en toepassing bekend.

De oorsprong van de UAV als gestructureerde vastlegging van regels met betrekking tot de uitvoering van bouwprojecten is te vinden rond ca. 1800 in allerlei regelingen, ordonnantiën en – zeg maar – afsprakenlijstjes zoals die bij hogere en lagere overheden waren geërfd uit de periode van de Republiek met destijds een hoge mate van decentrale zelfstandigheid tot op het niveau van stadjes en heerlijkheden. Dat moet ik mij althans zo voorstellen. We zien enige codificatie (in de zin van coherente uitwerking van procesmatige beginselen) in de loop van de 19^e eeuw. Er zijn vanaf 1815 vastleggingen bekend met een meer structureel karakter (*de Algemeene Voorwaarden van het Corps Ingenieurs der Genie*) en vervolgens zag ik een bundel *Algemeene Voorschriften van het Departement van Binnenlandsche Zaken* van 1866 met een volgende versie in 1876. Deze noem ik als voorbeelden.

Die regelingen waren voor 90% technisch - over bijv. de samenstelling van metselspecie etc. - en slechts zeer beperkt juridisch. Alles qua juridische verhoudingen werd opgelost door de directie uitgebreide vrije bevoegdheden te geven.

Omdat juist de juridisch voorwaarden en voorschriften over het proces onderbelicht bleven (en ook verschillend vanuit de departementen) is in 1915 een commissie gevormd van

- Delftse ingenieurs
- de Bond van Nederlandse Architecten en
- de RK Bond van Bouwpatroons.

Deze commissie heeft in 1915 en vervolgens als update in 1931 de eerste AAV oftewel *Algemene Administratieve Voorschriften* het licht doen zien. Die waren dus niet van overheidswege c.q. van opdrachtgeverszijde opgesteld maar onafhankelijk.

Deze AAV zijn gebaseerd – en dat wordt voor nu waar we ons ook heden ten dage op moeten richten, van belang – op een goede beschrijving van het bouwproces in de uitvoering, op de verhoudingen van de partijen en op de taken en verantwoordelijkheden van beide zijden.

Wat opvalt bij deze commissie: deze bestaat uit technische mensen die een goed inzicht hebben in de procesmatige aanpak van een bouwproject. Een commissie van 9 mensen (mannen) uit de praktijk van de ingenieurs, architecten en aannemers. En slechts één jurist die mag de notulen schrijven. Dat is, zo mag niet onbenoemd blijven dhr. Mr. Ph. Van Vliet advocaat te Amsterdam. Dat was 1931.

Een sprong naar de UAV

Nadat de overheids-opdrachtgevers geleidelijk aan de AAV begonnen te accepteren kwam in 1968 kwam de eerste 'echte' UAV tot stand. Daarna gevolgd door de editie 1989 en de editie 2012.

De kiemen voor passende algemene voorwaarden waren gelegd in 1915 door de technische mensen die het bouwproces door en door kenden, of beter gezegd ook zelf beoefenden.

De focus is: hoe wordt een bouwproject gerealiseerd, wie doet wat, een spinnenweb aan betrekkingen tussen architecten en andere adviseurs, een directievoerder, een hoofdaannemer met zijn onderaannemers en (ook vaak) nevenaannemers.

Dat hebben deze technische mensen door en in hun praktijk in hun haarvaten binnengekregen. Daarom konden zij dat goed beschrijven. Dat beschrijvend product is voortgezet in dezelfde lijn in de UAV 1968. Veel bepalingen komen (vrijwel letterlijk) overeen.

Wat zij hebben opgeschreven mag dan juridisch niet altijd haarfijn – op letterlijk niveau – zijn want ik lees wel wat kritiek van juristen hierop. Maar het is wel de neerslag van hoe procesexperts aangeven langs welke lijnen taken en de verantwoordelijkheden lopen.

Ik kom nog terug op die kritiek.

De UAV als bouwmodel

De UAV als bouwmodel zien op de uitvoering. De opdrachtgever heeft zelf de ontwerpstukken (bestek en tekeningen) laten maken. De opdrachtgever sluit vervolgens een aannemingsovereenkomst met de aannemer voor de (strikte) uitvoering. Tijdens de uitvoering wordt door de bouwdirectie (dat kan ook de opdrachtgever zelf zijn) toezicht gehouden. Maar worden ook andere taken vervuld.

Kennis van de praktijk van dit bouwmodel

De UAV zijn dan ook te zien als de codificatie van de gebruikelijke taken, werkwijze en verhoudingen. Zij weerspiegelen de organisatiestructuur van het uitvoeringsproces in de bouw. Ze zijn tot stand gekomen door professionele deelnemers in de praktijk van het uitvoeringsproces.

In de literatuur is wel verwoord dat bijvoorbeeld de directievoerder niet méér zou zijn dan een – onverplichte – extra toezichthouder, door de opdrachtgever betaald, als waarborg dat de aannemer zijn werk goed zal doen. Daar ben ik het niet mee eens.

De directievoerder staat niet aan de kant te kijken. Neen hij is actief immers de spil in de communicatie met de adviseurs die tijdens de uitvoering van het project dit uitdetailleren van grof naar fijn. En die ook de ontwerpcoördinatie moet bewaken. En de tijdige gegevensuitwisseling.

Ik noem dit aspect als voorbeeld van de verwevenheid van ontwerp – directievoering – uitvoering tijdens het bouwen.^[1]

Ook wordt hiermee duidelijk dat de verplichting van de opdrachtgever tot tijdige gegevensverstrekking (UAV par. 5 lid 1 sub c) niet betrekking heeft op de bestektekeningen zoals ik soms wel hoor. Dat is niet juist, want de aannemer heeft de bestektekeningen al en daarop zijn inschrijfprijs moeten bepalen. Deze verplichting betreft de detailtekeningen waarin onderdelen van de bestektekeningen worden uitgewerkt. Die moeten tijdig – zonder vertragingen te veroorzaken – door de opdrachtgever worden verstrekt.

Kennis van de logica van het productieproces legt de basis voor de kennis van de UAV. Het is voor de beoefenaar van het bouwrecht van méér dan kapitaal belang om het productieproces te begrijpen. Voor de juiste toepassing van de UAV is de praktijk leidend en niet de juridisch/bureaumatige uitleg van de formuleringen.

Bijvoorbeeld ook het inzicht dat het gedrag van partijen krachtens art. 3:37 lid 1 BW tot een verbintenis kan leiden. Daar is niet per sé een formele verklaring/uiting van een partij voor nodig.

De duiding van dat gedrag vraagt wel om kennis van het organisatiepatroon/model. Wat betekent dat gedrag binnen het uitvoeringsproces? Obstructie? Verzuim? Wie is dan in verzuim?

Daar ligt een spanningsveld tussen juridische en praktijkaspecten waarin dit Handboek UAV een handreiking biedt om de UAV beter te begrijpen. Duidelijk is: niet de strikte juridische (lees: letterlijke) lezing van formuleringen maar de plaatsing van die formuleringen tegen de logica en bedoelingen binnen het bouwproces. Hierin ligt de waarde en betekenis van dit Handboek dat op details middels de literatuur en jurisprudentie – en dan vooral van de Raad van Arbitrage in bouwgeschillen met zijn grote praktijkkennis en praktijkwaarde – inzichten geeft zoals die nergens elders structureel gebundeld te vinden zijn.

Ook voor de bouwsector van groot belang

Om het belang van de UAV als organisatiepatroon (en als algemene voorwaarden) in de markt en dus ook het belang als economische factor aan te geven enige globale cijfers:

- de productie in de bouw heb ik vorig jaar bij benadering kunnen tellen op ca 94 miljard euro;
- daarvan wordt ca 32 miljard geproduceerd in de seriematige woningbouw met een ander bouwmodel, een geheel andere markt;
- de resterende 'normale' bouwproductie bedraagt ca 62 miljard.

Van deze bouwproductie van 62 miljard wordt - naar mijn persoonlijke raming, en bij grove benadering – 80% met het bouwmodel van de UAV gerealiseerd oftewel ca 50 miljard. Het model bedient dus en geeft vorm aan het grootste deel van de Nederlandse bouwproductie.^[2]

Dit onderstreept het belang van een goed begrepen juridisch model in de dagelijkse praktijk van de voor onze economie belangrijke bouwsector. De UAV vormen – naast andere kleinere groepen contractvormen – de ruggengraat van onze bouwsector.

Het Burgerlijk Wetboek

Niet onvermeld mag blijven dat de UAV van grote betekenis zijn geweest voor de totstandkoming van de bepalingen over 'aanneming van werk' in het Burgerlijk Wetboek Boek 7 titel 12. Zoals bekend is deze titel ingevoerd per 1 september 2003. Daarbij is nauw gekeken naar de UAV. De principes over de verdeling van de aansprakelijkheid voor wat welke partij in het bouwproces inbrengt, over de waarschuwingsplicht etc. zijn ontleend aan de wijze waarop de UAV daarmee omgaan.

Dat kan voor de juridische praktijkbeoefenaar ook leiden tot convergentie met de uitleg van parallelle bepalingen in de UAV.

De rechtspraak

Zowel de burgerlijke rechter als ook de Raad van Arbitrage in bouwgeschillen hebben de taak om recht te spreken 'naar de regelen des rechts' (art. 1054 lid 1 Rv). Voorheen gold bij de Raad van Arbitrage 'als goede personen naar billijkheid' (art. 1054 lid 3 Rv).

De vraag is dan: in hoeverre moet voor de toepassing van 'de regelen des rechts' de strikte letterlijke uitleg van teksten worden aangehouden. Zó wordt dit vaak geduid.

Voorop staat: een tekst moet altijd worden geïnterpreteerd. 'Letterlijk' bestaat niet (heel fundamenteel gezien), hangt in het luchtledige. Hoe komen wij tot de betekenis. Ook daarvoor is, ik zei het al, het doorgronden van het bouwproces belangrijk. En de duiding die in het licht van dat bouwproces aan de regelingen in de UAV kan worden toegekend.

Belangrijk is het besef dat de UAV en afgeleid daarvan zelfs het BW hun wortels vinden in de min of meer natuurlijke functionele verhoudingen in de bouw hetgeen kan leiden tot juist niet de strakke letterlijkheid die 'volgens de strikte regelen des rechts' suggereert.

Welke regels zijn binnen ons rechtssysteem van belang om tot een juiste beoordeling op basis van functionaliteit te komen. Handvatten dus om die functionaliteit de juiste plaats te geven:

- het Haviltex criterium (ECLI:NL:HR:AG153): wat is in de gegeven omstandigheden de bedoeling van partijen (geweest)
- de nadere bepaling bij 'de regelen des rechts' nl. lid 4 van art. 1054 Rv luidend:

'In alle gevallen houdt het scheidsrecht rekening met de toepasselijke handelsgebruiken.' Dus de modelmatige invulling die de UAV geven!

- evenzo de toepassing van art. 6:248 lid 1 BW:

'Een overeenkomst heeft niet alleen de door partijen overeengekomen rechtsgevolgen, maar ook die welke, naar de aard van de overeenkomst, uit de wet, de gewoonte of de eisen van redelijkheid en billijkheid voortvloeien.'(onderstreping WH)

- de uitleg van (óók) het gedrag van partijen (art. 3:37 lid 1 BW) zoals ik reeds besprak.

Van harte aanbevelend

Het Handboek UAV voor iedereen die met de bouw te maken heeft en die de dynamiek van het bouwmodel volgens de klassieke driehoek wil – en ook moet – begrijpen.

(en zijn gelijk wil halen, zeg ik vanuit mijn vak)

Met dank aan Monika Chao voor dit geweldige standaardwerk waarmee zij de bouwsector en allen die deze een warm en geïnteresseerd hart toedragen, een zeer grote dienst heeft bewezen.

Wim Heijltjes

4 juni 2025.'

Eindnoten

[1] *Voor wie meer wil weten: kom naar het [‘Symposium Heden en Toekomst UAV – Presentatie van en reflecties op Handboek UAV’](#) op 9 oktober a.s. van het IBR waar ik het onderdeel ‘directievoering’ nader zal bespreken.*

[2] *De bouw biedt werk aan ruim 500.000 arbeidskrachten en maakt 10% uit van ons bruto binnenlands product.*

Bron: Instituut voor Bouwrecht

17-06-2025